

СТАНОВИЩЕ

Относно:	дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“
Докторант:	Кристина Богданова Василева
Дисертация:	„Максимализиране на резултатите от политиките чрез управление на обществените поръчки (с фокус върху политиката за иновации)“
ПН:	3.3 Политически науки (Публична администрация)
Научен р-л:	доц. д-р Елена Калфова
Становище:	доц. д-р Деница Горчилова
ВУ:	катедра „Публична администрация“, УНСС
ПН:	3.7 “Администрация и управление”, н.с. “Организация и управление извън сферата на материалното производство (Институции на гражданското общество)“
Основание:	Заповед No. РД-38-464 / 18.07.2025 г. на Ректора на СУ

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Разработката на докторант Кристина Василева следва традиционната за дисертационен труд схема – увод, основен текст в три глави, изводи и заключение; списък на използваните източници; едно приложение. Материалът е с достатъчен обем (205 страници, от които 178 текстови). Структурата е последователна, с ясно обособени теоретична и аналитична/приложна част.

Актуалността на избраната тема може да бъде коментирана в две насоки. От една страна механизмите за провеждане на обществени поръчки и резултатите от тях непрекъснато са *във фокуса на общественото внимание* поради констатирани пропуски, несъвършенства на системите и недостатъчно убедителна защита на обществения интерес. Поради това тематичната област има своето място не само в публичния, но и в академичния дебат. Този аргумент се подсилва от европейските идеи за ролята на обществените поръчки като един от *инструментите за реализация на различни иновационни политики*. Актуалността е допълнително потвърдена чрез анализи на Европейската комисия и сравнителни международни данни за иновациите.

Посочените във въведението елементи на **изследователския апарат** (обект и предмет, цел и задачи на дисертацията) са ясно формулирани и логично свързани. Авторът правилно посочва, че обществените поръчки имат потенциала да бъдат повече от административен акт и да се превърнат в двигател на иновациите. Новостта, както е дефинирана от Кристина Василева, е в преосмислянето на този инструмент, което е по-скоро теоретичен подход, отколкото емпирично доказана теза в български контекст. Поставени са цели, които могат да се характеризират като попадащи в полето на публичните политики, но и относими към управленските процеси, свързани с възлагането на обществени поръчки (обществени поръчки за иновации vs. иновативно възлагане на обществени поръчки). Изследователските задачи са логични, но тяхното

изпълнение изисква задълбочен критичен анализ на практиката, който невинаги е очевиден.

Прегледът на **библиографската справка** показва добро познаване на нормативната и стратегическа рамка. Списъкът с използвана литература съдържа 251 източника, които са почти поравно разпределени между научни текстове (около 130) и нормативни, стратегически и аналитични документи. По този начин още веднъж се подчертава относителната неразработеност на тематиката в академичните среди. Биха могли да бъдат включени и по-нови изследвания от периода след 2022 г., но като цяло източниците отразяват добър академичен обхват и усилие за изчерпателност.

2. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Според мен резултатите в дисертацията могат да бъдат характеризирани по-скоро като научно-приложни. Следвайки логиката на текста, те могат да бъдат коментирани по следния начин:

1) В рамките на първата глава са положени усилия за „подреждане на играчите на полето“ – преглед на познати **дефиниции и концепции** за иновации, иновационна екосистема, политики за иновации и пресечните точки с различните видове обществени поръчки и др. Втората глава е с управленски характер и ключов момент в нея са различните подходи за възлагане на обществени поръчки за иновации. Постигнатото в рамките на тези части на дисертацията има своите постижения, но и някои дефицити.

Въпреки отделеният голям обем от текста, посветен на изясняване на използваните понятия („иновация“ се дискутира на над 10 страници), на места *концептуалните разграничения не са достатъчно ясни*. Така например понятието „рамка на политика“ е използвано широко и нееднозначно; не винаги има ясно разграничение „иновационна политика“ – „политика за иновации“; в някои параграфи не става ясно дали се говори за политики, насочени към насърчаване на иновациите или за обществени поръчки, които се организират и провеждат по иновативен начин (особено често това се случва в първата глава на дисертацията). В терминологичния раздел на дисертацията не става ясно какво е възприетото разбиране за *ефективност*, как се измерва тя, само разходната ефективност ли е от значение и т.н. същевременно терминът „ефективност“ се повтаря над 50 пъти в целия текст, част е от постановката на изследователския проблем и на основната хипотеза, както и от авторската дефиниция за обществена поръчка. Като цяло в разработката по-скоро липсва стриктна операционализация и ясно концептуално разграничение на използваните термини.

Като много полезна за вземащите решения по отношение регулиране и осъществяване на различните видове обществени поръчки намирам свършената от докторанта проучвателна работа по описание и характеризиране на *периодите на развитие* на нормативната уредба и цялостната политика спрямо обществените поръчки.

2) Третата глава представя **същинското авторово изследване**, което е последвано от самостоятелно обособени изводи и препоръки.

Дизайнът на изследването се основава на Европейския индекс за иновации на Европейската комисия и представените в него профили по държави. Кристина Василева е избрала да съпостави една от държавите-лидери (Финландия) и две от групата на нововъзникващите иноватори (Полша и България). Аргументацията за критериите, по които *дадена държава е включена или не в направената извадка*, не е достатъчно убедителна. Защо, например, не е направено сравнение с други бивши социалистически държави, които са малко по-близо до България като бизнес-климат и законодателна традиция (напр. Румъния или Унгария)? Защо не са представени държави от междинните групи – тези на средно представящите се и на силните иноватори? Не е ли по-логично да се търсят приложими модели от втората по успех група, а не от лидер в европейски мащаб, който освен това има съвсем различни традиции, ниво на икономическо развитие и дори култура? Избраните страни по-скоро подчертават контрасти, отколкото да извеждат общи закономерности.

Интересно е и направеното в началото на дисертацията ограничение, че от изследваното поле *се изключват секторите „Отбрана“ и „Сигурност“*. Предвид тяхното нарастващо значение с оглед геополитическата ситуация и дългогодишния опит на автора в сферата на обществените поръчки в системата на МВР в страната, според мен този избор е стеснил възможността за уплътняване на направените изводи.

След описанието по избраните критерии за описание на трите национални практики, читателят би бил улеснен от въвеждането на различни *визуални инструменти за илюстрация на анализа* – таблици или подходящи графики. Докторантът е избрал да събере цялата сравнителна информация в приложение на края на дисертацията, а това затруднява бързата справка с анализирания данни.

Постигнатите резултати от анализа на политики в трите държави остава до голяма степен описателен. Той се придържа към критериите на Европейското иновационно табло и няма опит за изграждане на нова типология или концептуална карта. Въпреки това, поради допълването с описание на отделни случаи и дългогодишния опит на автора в областта на обществените поръчки, *е налице добавена стойност*.

Като полезна част от дисертационното изследване бих изтъкнала **формулираните изводи и препоръки**, насочени към въвеждането на минимални дялове за иновативни обществени поръчки, развитие на капацитета, специфични мерки за управление на риска и иновативно поведение в процедурата за възлагане. Част от заключенията, като това че са необходими „хомогенна и завършена стратегическа рамка“ и „адаптиране на правната рамка“ са отдавна известни и не са разработени в детайли. За някои предложени конкретни мерки като „определяне на дялове от бюджетите“ би било добре да има по-категорично доказателство, че са приложими в български условия и какви са финансовите им измерения.

Малко повече емпирична плътност и конкретика, които да валидират направените изводи, биха повишили значително практическа полезност и приложимост на получените резултати от анализа.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси

В автореферата са посочени четири приноса: *първите два* произтичат от анализ и синтез на теоретична литература, стратегически и нормативни документи. Чисто теоретичния характер на първия (ново разбиране на понятието „обществена поръчка“) е доста амбициозен. В тази връзка бих помолила автора по време на защитата да се върне към напълно новите според нея моменти в предложената и използвана по-нататък в дисертацията дефиниция, като ги разграничи от вече съществуващите в научната литература. Вторият принос (периодизация на законодателната и стратегическа рамка на обществените поръчки в нашата страна) може да бъде оценен като новост за българската научна литература.

Третият деклариран принос е с *научно-приложен характер*, защото се основава на оценка на институционалния и административен капацитет за осъществяване на обществените поръчки в България. В предходната част на становището изложих подробно вижданията си за несъвършенствата на разработената от Кристина Василева методология и предложенията си за нейното прецизиране. Въпреки акцентът върху необходимостта от подобрения, използваният инструментариум може да послужи на държавни органи и експерти при диагностика и подобряване на политическата рамка.

Четвъртият принос е *изцяло приложен* и по мое мнение – най-интересната и ценна част от дисертацията. В направените от автора конкретни препоръки проличават от една страна умения за систематизиране на добра чуждестранна практика и новости в регламентацията на обществените поръчки, а оттам – извеждане на приложими в нашата практика идеи. Препоръките са реалистично приложими, стъпват върху европейски и световни практики и отчитат особеностите на националната среда. От друга страна приносните моменти тук произтичат от богатия теренен опит на автора, чиято професионална биография изцяло е свързана със сферата на обществените поръчки.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

В подкрепа на дисертационното си изследване докторантът представя 4 публикации, които са свързани с темата на дисертацията и са представени в периода на обучение в докторантура. Това са един доклад на национален форум, две статии в научни издания и една авторска глава от книга. Две от публикациите по дисертацията са разработени в съавторство. Авторската глава от книга трябва да бъде отбелязана като съществен атестат за качеството на изследователската работа и практическия опит на Кристина Василева, тъй като е част от реномирано международно издание.

Поради изведените препоръки вследствие на направеното авторско изследване, считам че докторантът трябва да продължи с усилията си по публикуване. По този начин дискусията в тематичното поле ще бъде допълнително стимулирана, а общността на практиците в областта на обществените поръчки ще може да се възползва от преосмислен през българска призма международен опит.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът представя коректно логиката и основните пунктове на дисертационния труд (въпреки че номерацията на отделните сегменти е различна в

автореферата и дисертацията). В него са резюмирани изследователския апарат, структурата и съдържанието, приносите и публикациите по темата на дисертацията. Докторантката удачно е поставила акцент върху проведеното от нея авторско изследване.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Сред по-несъществените критични бележки към дисертацията и автореферата трябва да бъдат споменати голямото количество *технически грешки*, които зачестяват с напредването на текста; както и използването на места на разговорен стил (фрази от рода на „безброй видове“, „откакто свят светува“ и др.). Избран е необичаен подход на номериране и втора глава, например, започва с точка 3.5., продължавайки номерацията от предходната глава (подход, който не е продължен в третата глава).

Вече беше споменато, че използваните *графики и таблици* са коректно оформени, но част от тях не са преработени и преведени от автора, а са директно пренесени във вида и на езика, на който са в оригиналния източник (вж. напр. втора глава). Повече сравнителни графични инструменти категорично биха подпомогнали четивността на текста.

Даваните *примери* не винаги са в сравним мащаб – те са от международно, национално, регионално и местно ниво; има примери за практики на градове, общини, региони и държави, които са извън групата на подбраните три страни – Финландия, Полша и България. Често това е от полза за илюстративността и изтъкването на добри практики, но не е в съзвучие със сравнителния анализ.

Най-сериозната критика е свързана с обогатяването на методологическата рамка с *повече конкретни авторски количествени и качествени измерители*, както и опит за квантификация на част от използваните качествени и многомерни параметри. Допълнителната конкретизация чрез индикатори, срокове, институционални механизми би била много полезна.

Тъй като съм сигурна, че не само практическата, но и изследователската работа на докторанта в областта на обществените поръчки тепърва ще се развива, бих отправила **препоръка** за уплътняване на приложения метод „анализ на случаи“ чрез *допълнителни емпирични техники* като качествени и количествени проучвания (интервюта, анкети) с възложители, консултанти, експерти и изпълнители в системата на обществените поръчки; описание на успешно или неуспешно реализирани иновативни обществени поръчки в България; идеи за насочени обучения и създаване на специализирани звена и др.

Прочитът на текста със сигурност поражда и някои **въпроси**, по които би било интересно да чуем мнението на автора по време на защитата:

1) Бихте ли разяснила как разбирате въпроса за *ефективността* на обществените поръчки? Какво е конкретното измерение на „ефективност“ при обществените поръчки за иновации в контекста на националните политики? Тезата Ви е, че „иновативните обществените поръчки качествено променят дизайна на публични политики, водейки до по-висока ефективност“. Как направеният сравнителен анализ

показва, че ефективността може да бъде повишена с префокусиране върху иновативността?

2) Кои са новите моменти в приложената в изследването методология, които допълват или разширяват Европейското иновационно табло?

3) Бихте ли се ангажирала да подредите своите изводи и препоръки в някакъв тип action plan? В каква степен Вашите предложения могат да бъдат приложени в контекста на съществуващата правна и институционална среда в България? Базирайки се личния си опит, смятате ли, че е налице необходимата политическа воля за осъществяване на промените?

4) До каква степен електронните обществени поръчки могат да стимулират осъществяването на иновационните политики?

7. Заключение

Макар и с определени методологически и аналитични ограничения, трудът заслужава позитивна оценка и допускане до защита. Становището ми е, че **представеното изследване има своите качества** и ще подкрепя решението на уважаемото научно жури да присъди ОНС „доктор“ на **Кристина Василева** в п.н. 3.3 „Политически науки (Публична администрация)“ за дисертационния труд на тема „Максимализиране на резултатите от политиките чрез управление на обществените поръчки (с фокус върху политиката за иновации)“, разработен под научното ръководство на доц. д-р Елена Калфова.

Автор на становището:

доц. д-р Деница Горчилова

08 септември 2025 г.

София